

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳԱՌՆԻ ԵՎ ՍՈՒՐԲ ԳԵՂԱՐԴ

Նորին Ս. Օծուխյունը սեպտեմբերի 18-ին, ուրբաթ օր, այցելեց Գառնիի հիթանոսական տաճարը և ապա Ս. Գեղարդի վանքը: Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում էին Հոգեվոր Ճեմարանի վերատեսուչ գերաշնորհ Տ. Հայկազուն եպիսկոպոս Աբրահամյանը, հոգեշնորհ Տ. Նղիշե վարդապետ Սարգսյանը և Բուդարիայի Պլովդիվ քաղաքի եկեղեցական խորհրդի նախագահ պր. Գևորգ Կարապետյանը, որն ուխտավորաբար Մայր Աթոռում է գտնվում: Երևանում մեզ միացան նաև Հայրենիքում գտնվող հալեպաբնակ արժանապատիվ Տ. Նղիշե քահանա Փանոսյանը, բելյուսթաբնակ տեր և տիկին Ալթունյանները և Մայր Աթոռի ճարտարապետների հանձնախմբի անդամ ճարտարապետ Ռ. Իսրայելյանը:

Մեր ավտոմեքենաները սուրում են մայրաքաղաքի ասֆալտապատ ծառաշատ փողոցներով, որոնց երկու կողմերին երկինք են սլաճում հալեպական ճարտարապետությամբ կերտված հույակապ, մեկը մյուսից գեղեցիկ շենքերը: Ամեն կողմից լսվում է հայ շինարար վարպետի մուրճի զրնգոցը, հայ վարպետի՝ որի քրտնաշան աշխատանքով օրավուր գեղեցկանում է մեր փառքի և հույսի քաղաք անսման Երևանը: Մայրաքաղաքի նորակառույցները տեսնելիս զգում ես ազգային հպարտություն, որ մեր ժողովուրդը չորս տասնամյակների ընթացքում կարողացավ «կավե կճուճ» Երևանից կերտել տուֆաշեն Երևանը: Տեսնելով այս ամենը, հիշում ենք մեր անցյալի մեծանուն շինարարներին՝ Տրդատներին ու Մանվելներին, որոնք մեր պատմության խավար օրերին իրենց մտքի հանճարով անկրկնելի

կոթողներ են կերտել մեր հարազատ Հայրենի հողի վրա, իսկ այսօր նրանց որդիները՝ այսօրվա շինարարները, կառուցում են ու անդադար կառուցում Հայրենիքը: Այս խոհերով տարված, արդեն քաղաքը մտնում է մեր հետևում և մեր ավտոմեքենաները ուղիթյուն են վերցնում դեպի Գառնի և Ս. Գեղարդ տանող ճանապարհը:

Մեր ավտոմեքենաները միշտ բարձրանում են, հասնելու համար Գեղամա կանաչապատ լեռները, որոնց ծառաշատ ձորերից մեկում գտնվում է Ս. Գեղարդի մենաստանը: Մեր հետևում են մնացել Ավանի և Ջրվեժի ցորենի լայնարձակ դաշտերը, որոնց մեջ ուրախ աղմուկով աշխատում են կոմբայնները, հավաքելով հարուստ բերքը: Ծանապարհին կանգ ենք առնում Նղիշե Չարենցի հիշատակին կառուցված բազալտե հուշարձան-կամարի առջև: Սքանչելի է համախապատկերը: Հուշարձան-կամարի հեղինակ ճարտարապետ Ռ. Իսրայելյանը բացատրում է, թե ինչու է ընտրել այս գեղեցիկ վայրը, որովհետև այստեղից է, որ այնքան հրաշալիորեն Երևանի ֆոնի վրա երևում են Արարատները: Կամարի վրա փորագրված են անմահ բանաստեղծի՝ հայրենաշունչ խոսքերը ձոնված Արարատին.

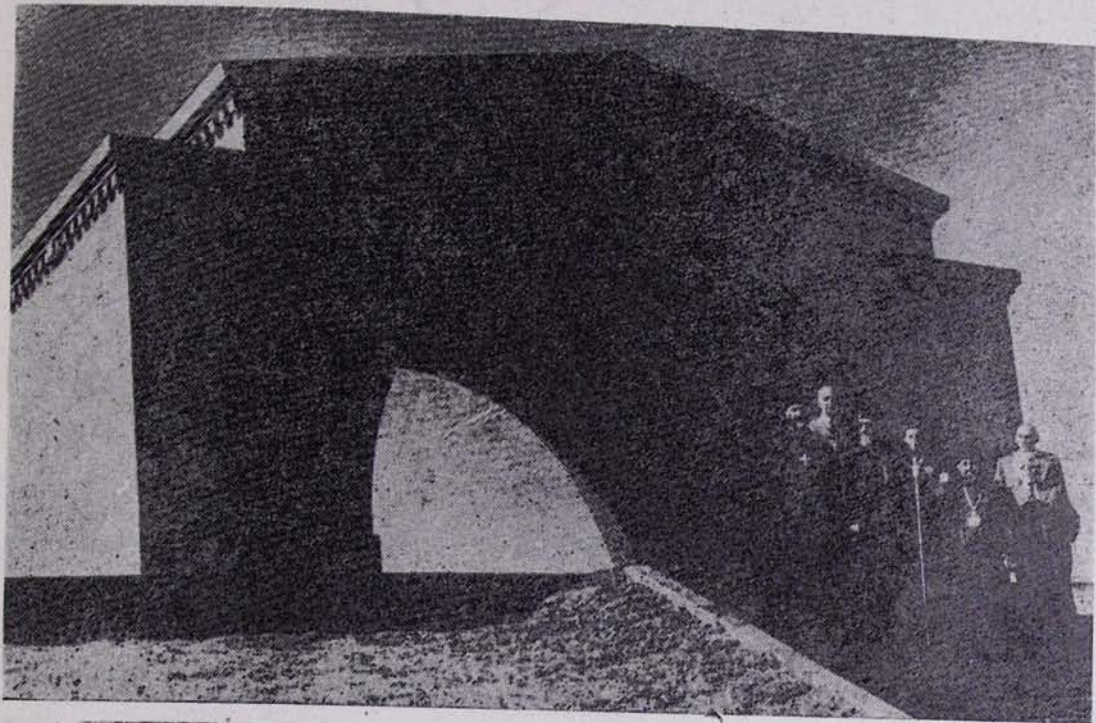
«Աշխարհ անցիւր Արարատի նման ճեմակ
գազաթ չկա,
Ինչպես անհաս փառքի ճամբա, ես իմ
Մասիս սարն եմ սիրում»:

Այստեղ կես ժամ մնալուց հետո շարունակում ենք մեր ճանապարհը, միշտ դեպի վեր, հասնելու համար Պռոշյանների կալվածք հանդիսացող Ս. Գեղարդա վանքին: Այժմ մեր առջև են փոված այգիները և

ներանց մեջ թաղված պատմական Գառնին, իր հեթանոսական տաճարով, և կամ, ինչպես տեղացիները սովոր են ասելու՝ «Տըր-դատա թախտ»-ով, «Տըրդատա բերդ»-ով: Ծարտարապետ Ռ. Իսրայելյանը տալիս է քաղաքի պատմությանը տաճարի կառուցման մասնակի և ճարտարապետական արժեքի մասին: Գառնիի անմատչելի բերդը, իր հեթանոսական տաճարով, եղել է հին Հայաստանի աշխի ընկնող ռազմագիտական արժեք ներկայացնող վայրերից մեկը: Մեր թվար-

մատչելի բերդ-տաճարը կանգուն է մնացել մինչև ժէ դարը: 1679 թվականի երկրաշարժի պատճառով վերջնականապես ավերվում է և ծածկվում հսկայական հողակույտով: Ժամերով մնացինք Գառնիի ավերակներում, ոգեկոչելով մեր փառավոր անցյալի պատմական հուշերը՝ կապված Գառնիի տաճարին և ամրոցին:

Ժամը 12-ն է արդեն: Ծանապարհվում ենք նորակառույց ասֆալտապատ ճանապարհով դեպի Ս. Գեղարդի հիմնավորը վանքը:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒ ԵՂԻՇԵ ԶԱՐԵՆՑԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ-ԿԱՄԱՐԻ ԱՌԱՋ

կույթունից առաջ Բ դարում կառուցվում է այս հույակապ բերդ-տաճարը:

Գառնիի ամրոցի մասին խոսել են մեր մատենագիրներից Մովսես Խորենացին (Ե դար), Նղիշի պատմագիրը (Ե դար), Սեբեոս պատմիչը (Է դար): Հիշված այս երեք հեղինակները Գառնին ներկայացնում են որպես ոչ միայն թագավորական ամրանոց, այլ նաև որպես պաշտպանված զինվորական ամրույթուն: Միջին դարերում էլ այս անառիկ ամրույթունը օգտագործված է նվաճողների կամ հայերի կողմից որպես մի անառիկ բերդ: Գառնին մոտավորապես հազար տարի եղել է որպես ամուր պաշտպանողական ամրոց հայ զորքերի համար: Այս ան-

Մինչև Ս. Գեղարդի վանքը՝ ձգվում են Գեղամա լեռները: Վանքին չհասած, չորս կիլոմետր հեռավորության վրա, բազալտակերտ գեղեցիկ պատվանդանի վրա կանգնած է Պռոշյան տոհմի գինանշանը հանդիսացող առյուծը, աջ թաթին բռնած վարդ՝ ուղղված դեպի Ս. Գեղարդի վանքը: Հուշարձանի հեղինակ ճարտարապետ Իսրայելյանը նորից բացատրություն է տալիս հուշարձանի կառուցման մասին:

Ծանապարհը անցնում է հիմա անդնդախոր ձորերի միջով, և ահա Ս. Գեղարդի վանքի գլխավոր մուտքի առջև ենք: Այնտեղ Նորին Վեհափառության դիմավորում են մենաստանի վանահայր հոգեշնորհ Տ. Մուշեղ

վարդապետ Պետիկյանը, նույն վանքի միաբաններ հոգեշնորհ Տ. Պողոս արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը, շնորհունակ վարդապետ սարկաճյանը, վանքի պաշտոնյաները և վազ Շամլյանը, վանքի պաշտոնյաները և ուխտավորների մի մեծ խումբ: Վեհափառ Հայրապետը իր հայրապետական օրհնութիւնը ներկաներին տալուց հետո, առաջնորդվում է տաճար: Պատմական մենաստանի սուրբ կամարների տակ հնչում են «Ուրախ լեր» շարականի հոգեթով հնչյունները:

Վեհափառ Հայրապետը իր ուխտը կատարելուց հետո այցելում է նաև Գեղարդի վան-

Ավանդական որոշ տեղեկութունների հիման վրա, Ս. Գեղարդի վանքը հիմնադրվել է Լուսավորչի օրոք: Այսօրվա Ս. Գեղարդի ճարտարապետական կառույցը պատկանում է ԺԳ դարին: Այստեղ, գլխավոր եկեղեցուց ու գավթից բացի, որոնք կառուցված են 1215 թվականին, 1225 թվականին Մայր եկեղեցու կողքին գտնվող ժայռի մեջ հայ կառուցող վարպետ Գալցակի ձեռամբ հրաշակերտված են երկհարկանի երկու-երեք վիմափոր տաճարներ, որոնք իրավամբ մեր ճարտարապետության գլուխ-գործոցներից կարելի է հա-

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԳԱՌՆԻՈՒՄ

քի միաբան Տ. Պողոս արքեպիսկոպոս Ներսիսյանի ծախքով և ի հիշատակ իր ծնողների բաղալիտ քարից նոր կառուցված աղբյուր-հուշարձանը: Այս ուրախ առիթով Տ. Պողոս արքեպիսկոպոս Վեհափառ Հայրապետի ոտքերի առաջ, որպես ուխտ, մորթում է իր խնամած և աճեցրած մի տարեկան ոչխար: Ապա Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է վանահոր սենյակը՝ հանգստանալու, որից հետո վանահայր հոգեշնորհ Տ. Մուշեղ վարդապետը բացատրություններ է տալիս վանքի, գլխավոր ժամատան, վիմափոր տաճարների դրոշման, վանական այլ վերանորոգությունների և վանքի տնտեսության մասին:

մարել: Լեոնային այս հրաշալի ձորը, որի վրա կառուցված է Գեղարդի մենաստանը, պատկանել է Պողոսյաններին, որոնք և կառուցել են մենաստանը:

Նորին Սրբության այցելության բարեպատեհ առիթով Տ. Մուշեղ վարդապետ Պետիկյանը, Ս. Գեղարդի հրաշալի բնության գրկում, ի պատիվ հյուրերի կազմակերպեց հյուրասիրություն: Սեղանի շուրջը Վեհափառ Հայրապետը խոսք առնելով ասաց. «Մենք այսօր ոչ ծագեցված և անպաշտոն կերպով եկանք այս հիմնավուրց վանք: Պետք է ասենք, որ Մեր բնորոշությունից հետո չէինք եկել այստեղ: Այսօր Մենք եկանք և Մեզ հետ բերեցինք մեր ճարտարապետների

հանձնախմբի մեկ պատվարժան անդամին, Մեր և բոլոր հայաստանցիների սիրելի Ռաֆայել Իսրայելյանին, որպեսզի տեղվույն վրա ուսումնասիրենք ապագայի շինարարական աշխատանքների ծրագիրը, որով այս հոյակապ հուշարձանը ևս կհասնի իր նախկին փառքին: Գուցե տեղին է ասել՝ փառք Աստուծո, մեր ժողովուրդը Հայրենիքից ներս և Հայրենիքից դուրս, ամեն կերպով՝ նյութապես և բարոյապես զորավիգ է Մեզ և Մենք, ոգևորված այդ բոլորով, պիտի անենք ամեն բան՝ շենացնելու համար մեր

բոլոր սրբատեղիները, մեր անցյալ փառքի կոթողները, մշակույթի հին օջախները, որոնց համար մեր ժողովուրդը իրավամբ պարծեցել է երեկ, այսօր և հավիտյան:

Երեկոյան ժամը 4.30-ին, շնորհակալություն հայտնելով վանահորը իր սիրալիր ընդունելության և ջերմ հյուրասիրության համար, բաժանվեցինք Ս. Գեղարդի վանքից՝ բերելով մեզ հետ անջնջելի տպավորություններ այդ հույակապ վանքից ու նրա միաբաններից:

ԵՂԻՇԵ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

